

ר' חיים מאיר

הזמנה מילתא או לאו מילתא

– סנהדרין מז: – מח: –

בגמרא נחלקו אביי ורבא האם הזמנה מילתא או לאו מילתא, דהיינו האם די ביחוד חפץ למטרה מסויימת על מנת שיחולו עליו כל אותם דינים החלים על חפץ המשמש לאותה מטרה, או שרק לאחר שהוא משמש בפועל לאותה מטרה חלים עליו אותם דינים. במקרה בו נחלקו אביי ורבא הוא של אורג בגד למת. הדין הוא שבגדי המת אסורים בהנאה, והדיון הוא האם כאשר אדם אורג בגד למת האם די בכך על מנת שהוא יאסר בהנאה כאילו הוא כבר משמש מת בפועל (דעת אביי שהזמנה מילתא), או שכל זמן שהבגד לא משמש בפועל את המת הוא מותר בהנאה (דעת רבא שהזמנה לאו מילתא).

מקורו של אביי לכך שהזמנה מילתא הוא מדין עגלה ערופה שנאסרת בהנאה מרגע שיוחדה לכך. ומקורו של רבא שהזמנה לאו מילתא הוא מעבודה זרה שלא נאסרת בהנאה עד שלא יעבדו אותה בפועל. הגמרא דנה למה רבא לא מקבל את לימודו של אביי מעגלה ערופה, ועונה על כך: "משמשין ממשמשין גמרינן לאפוקי עגלה ערופה דגופא קדושה היא". ומפני מה לא קבל אביי את מקורו של רבא "מידי דאורחיה ממידי דאורחיה ילפינן לאפוקי עבודת כוכבים דלאו אורחיה".

שיטת הרמב"ן (ב"מלחמות") ובעל-המאור (סוכה ט') שכל המחלוקת בין אביי לרבא היא ביחס לתשמישי קדושה אבל ביחס לקדושה עצמה (כגון קלף לספר-תורה) מוסכם על כולם שהזמנה מילתא. הדבר בפשטות ברור שכן רבא מסכים שבעגלה ערופה הזמנה מילתא, אלא שאמר רבא שלא ניתן ללמוד מדין זה למשמשים שכן עגלה ערופה היא עצמה קדושה.

שיטת התוספות (סנהדרין מח: ד"ה "אע"פ" וכן עולה מדבריהם שם מ"ז: ד"ה "מאי טעמא") שאין חילוק בין גוף הקדושה למשמשיה, ובשניהם נחלקו אביי ורבא.

יש מקום לדון בקדושת משמשי קדושה האם זו קדושה עצמית כמו קדושת הדבר הקדוש עצמו רק בדרגה פחותה, או שאין זו קדושה עצמית אלא קדושה מכח העובדה המציאותית שהם משמשים לקדוש. ובכלל קדושת הקודש עצמו כלולה גם קדושת משמשיו, דהיינו שזו התפשטות קדושת הקדוש אל משמשיו ולא קדושה עצמית של המשמשים.

מהגמרא מוכח שאכן יש מצב שקדושת התשמישים היא מכח הקודש עצמו ולא מכח עצמם. במהלך הסוגיא מקשה הגמרא על רבא "תא שמע נפש שבנאו לשם חי מותר בהנאה, הוסיף בו דימוס אחד לשם מת אסור בהנאה" (מבנה של קבר שנבנה לשם אדם חי מותר בהנאה, אם הוא הוסיף עליו נדבך של אבנים לשם מת נאסר המבנה בהנאה, הרי שהזמנה מילתא). עונה על כך הגמרא "הכא במאי עסקינן דרמא ביה מת" (מדובר שהניח מת בקבר ולכן נאסר המבנה). חוזרת ושואלת הגמרא "אי

הכי מאי איריא הוסיף אפילו לא הוסיף נמי?" (אם מדובר שהונח מת בקבר הרי שהמבנה נאסר בהנאה אף אם הוא לא בנה נדבך של אבנים לשם המת) ועונה "לא צריכא אף על גב דפנייה" (המשמעות של הנדבך שנוסף הוא שלאחר שהמת פונה מהקבר, המבנה עדיין נשאר אסור בהנאה). עולה מדברי הגמרא אלו שמבנה קבר שנבנה לצורך חי והונח בו מת באותו זמן המבנה אסור בהנאה, ומרגע שפונה המת מהמבנה חוזר המבנה להיות מותר בהנאה. הרי שאיסור המבנה נובע מאיסור המת שכן אם היה זה איסור עצמי הרי גם לאחר פינוי המת היה צריך המבנה להיות אסור.

לאור הנ"ל נראה לבאר שהרמב"ן ובעל-המאור הבינו שמחלוקת אב"י ורבא היא בשאלה זו, דהיינו האם קדושת תשמישים היא עצמית כמו קדושת הקודש עצמו, ואם כן כשם שבקודש עצמו הזמנה מילתא כך גם במשמישי קדושה, וזו דעת אב"י. או שאין זו קדושה עצמית אלא קדושה הנובעת מקדושת הקודש (דהיינו קדושת הקודש היא כה חמורה שהיא חלה גם על משמשיו) ולכן לא שייך להקדיש לתשמיש, שכן קדושת התשמיש נובעת מכך שהוא משמש את הקדוש, וזו היא דעת רבא.

In Honour of Two Very Special People
Harav and Rebetzin Aharon Bina
 who in a short period of time meant so much to our beloved son
 חיים מתתיהו בן משה עליו השלום
Kenny Frank ע"ה
Pearl and Milton Frank
 Fair Lawn N.J.